

Управління РОЗВИТКОМ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

№ 3, 2005

ЗБІРНИК НАУКОВИХ РОБІТ

Управління розвитком

Харківський національний
економічний університет

Міжнародна науково-практична
конференція, присвячена 75-річчю
заснування ХНЕУ,
"Економічні проблеми інноваційно-
структурних перетворень в Україні"
7 – 8 жовтня 2005 року

Збірник наукових статей

видається 2 рази на рік

№ 3, 2005

Харків. Вид. ХНЕУ, 2005

Засновник і видавець**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Регістраційний номер свідоцтва КВ №5948 від 19 березня 2002 р.

Затверджено на засіданні вченої ради університету.

Протокол №2 від 31.10.2005 р.

Редакційна колегія**Пономаренко В. С.** — докт. екон. наук, професор (головний редактор)

Афанасьєв М. В. — канд. екон. наук, професор

Внукова Н. М. — докт. екон. наук, професор

Григорян Г. М. — докт. екон. наук, професор

Гриньова В. М. — докт. екон. наук, професор

Дікань Л. В. — канд. екон. наук, професор

Дороніна М. С. — докт. екон. наук, професор

Іванов Ю. Б. — докт. екон. наук, професор

Кизим М. О. — докт. екон. наук, професор

Клебанова Т. С. — докт. екон. наук, професор

Левикін В. М. — канд. техн. наук, доцент

Малярєвський Ю. Д. — канд. екон. наук, доцент

Назарова Г. В. — докт. екон. наук, доцент

Орлов П. А. — докт. екон. наук, професор

Пушкар О. І. — докт. екон. наук, професор

Тодика Ю. М. — докт. юр. наук, професор

Тридід О. М. — докт. екон. наук, професор

Українська Л. О. — докт. екон. наук, професор

Хохлов М. П. — докт. екон. наук, професор

Ястремська О. М. — докт. екон. наук, доцент

Редакція збірника наукових статейЗав. редакцією **Седова Л. М.**Редактор **Демченко Н. І.**Технічний редактор **Зубковська О. Г.**Комп'ютерна верстка **Зубковської О. Г.**

Адреса видавця: 61001, Україна, м. Харків, пр. Леніна, 9а

Телефони:

(057)702-03-04 — головний редактор

(0572)58-77-05 — зав. редакцією

E-mail: vydav@ksue.edu.ua

Відповідальність за достовірність фактів, дат, назв, імен, прізвищ, цифрових даних, які наводяться, несуть автори статей.

Рішення про публікацію статті приймає редакційна колегія. У текст статті без узгодження з автором можуть бути внесені редакційні виправлення або скорочення.

Редакція залишає за собою право їх опублікування у вигляді коротких повідомлень і рефератів.

При передрукуванні матеріалів посилання на збірник обов'язкове.

Підписано до друку 29.12.2005 р.

Формат 84×108 1/16. Папір MultiCopy.

Ум.-друк. арк. 24,0. Обл.-вуг. арк. 27,6. Тираж 500 прим. Зам. №741.

Ціна договірна.

Надруковано з оригінал-макета на Riso-6300 61001, м. Харків, пр. Леніна, 9а.
Видавництво ХНЕУ.

- © Харківський національний економічний університет, 2005
- © Видавництво ХНЕУ, 2005
- дизайн, оформлення обкладинки
- © Управління розвитком, 2005

Секція 3

Фінансове забезпечення інноваційної діяльності підприємств

Колодізев О. М.

УДК 330.45:336.78

Чмутова І. М.

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ВНУТРІШНІХ ФАКТОРІВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРОЦЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ

Одним із важливих завдань для вітчизняних банків у сучасних умовах є забезпечення прибутковості та підвищення ефективності їх діяльності. За 8 місяців 2005 року прибуток банків склав 1433,4 млн. грн., що в 1,7 раза більше, ніж за відповідний період 2004 року (862,5 млн. грн.) [6]. Позитивним є те, що доходи банків зростають більш високими темпами порівняно з витратами. Проте тенденція до зменшення таких показників фінансової результативності, як чиста процентна маржа та чистий спред (табл. 1), свідчить про необхідність підвищення ефективності процентної політики банків України.

Таблиця 1

Динаміка основних показників фінансової результативності банків України [5]

Показник	Дата						
	01.01.2001	01.01.2002	01.01.2003	01.01.2004	2005		
					01.01.	01.04	01.07
Рентабельність активів, %	-0.09	1.27	1.27	1.04	1.07	1.54	1.22
Рентабельність капіталу, %	-0.45	7.50	7.97	7.61	8.43	11.24	9.18
Чиста процентна маржа, %	6.31	6.94	6.00	5.78	4.90	4.78	4.64
Чистий спред, %	7.10	8.45	7.20	6.97	5.72	5.67	5.53

Завдання менеджменту при цьому полягає у визначенні такої кількості депозитів і кредитів, рівнів їхніх процентних ставок при заданій пропозиції та попиті на різні види грошових ресурсів, щоб забезпечити максимальне значення процентної маржі, що є цільовою функцією роботи банку [2, 4, 7].

З метою визначення і конкретизації управлінських заходів у процесі формування процентної політики банку необхідно виявити фактори, що впливають на величину процентної маржі. Спрямування уваги менеджерів на найбільш істотні фактори, модифікація їх значень залежно від конкретної ситуації дозволить підвищувати ефективність процентної політики в цілому. Для вилучення цих факторів доцільно використати методи факторного аналізу, для дослідження джерел впливу на результативність діяльності комерційного банку — регресійний аналіз, вихідними даними якого є отримані фактори.

У сучасній математичній статистиці під факторним аналізом розуміють сукупність методів, що на основі реально існуючих зв'язків показників-ознак дозволяють вилучити і кількісно описати латентні узагальнюючі характеристики механізму розвитку досліджуваних явищ і процесів [1, 3]. У формуванні початкової інформації для проведення факторного аналізу важливим є вибір показників, що адекватно відображають форми прояву сутності досліджуваного явища. У загальному вигляді величина процентної маржі залежить від обсягів залучених

© Колодізев О. М., Чмутова І. М., 2005

ресурсів, співвідношення депозитів і кредитів, їх термінів, рівнів процентних ставок. Тому до складу показників було включено коефіцієнти, які характеризують діяльність банку з залучення і розміщення ресурсів та її ефективність. Розрахунок показників здійснювався на прикладі однієї з банківських установ м. Харкова. Факторний аналіз проводився за допомогою програми Statistica 6 (модуль Factor Analysis).

Результати аналізу наведені в табл. 2.

Таблиця 2

Матриця факторних навантажень показників, що характеризують діяльність банку з залучення та розміщення ресурсів

№ показника	Показники	Навантаження факторів		
		F_1	F_2	F_3
1.	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (H7)	0,84		
2.	Норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (H9)	0,97		
3.	Норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам (H10)			0,39
4.	Коефіцієнт ефективності використання власних коштів			
5.	Коефіцієнт відношення строкових депозитів до виданих кредитів та цінних паперів			
6.	Коефіцієнт залучення строкових депозитів	0,81		
7.	Коефіцієнт використання залучених коштів у кредитному портфелі		0,47	
8.	Коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитному портфелі		0,82	
9.	Коефіцієнт кредитної активності			0,83
10.	Коефіцієнт проблемних кредитів	0,99		
11.	Рентабельність активів	-0,94		
12.	Рівень загальних витрат	0,95		
13.	Коефіцієнт фінансового важеля	-0,94		
14.	Мультиплікатор власного капіталу	-0,97		
15.	Коефіцієнт активності залучення коштів	-0,98		
16.	Коефіцієнт активності використання залучених коштів у доходних активах		0,68	
17.	Норматив поточної ліквідності (H5)	-0,89		
18.	Норматив короткострокової ліквідності (H6)			
19.	Коефіцієнт доходності активів	0,72		

Отримані за допомогою факторного аналізу фактори можна розглядати як внутрішні умови, причини, які об'єктивно впливають на процентну політику банку, та як вектори, що задають напрями розвитку його подальшої діяльності. Інтерпретація фізичного змісту отриманих факторів ґрунтується на економічному аналізі набору показників-ознак, що мають пріоритетну за рівнем, а отже, і за силою тісноту зв'язку з факторами (за факторними навантаженнями).

Першим і, значить, найбільш істотним є узагальнюючий фактор, утворений показниками x_{10} , x_2 , x_{12} , x_1 , x_6 , x_{19} , x_{17} , x_{11} , x_{13} , x_{14} , x_{15} . Дана послідовність сформована за убаванням факторних навантажень, а саме: x_{10} (0,99) — коефіцієнт проблемних кредитів; x_2 (0,97) — норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру; x_{12} (0,95) — рівень загальних витрат; x_1 (0,84) — норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента; x_6 (0,81) — коефіцієнт залучення строкових депозитів; x_{19} (0,72) — коефіцієнт доходності активів; x_{17} (-0,89) — норматив поточної ліквідності; x_{11} (-0,94) — рентабельність активів; x_{13} (-0,94) — коефіцієнт фінансового важеля; x_{14} (-0,97) — мультиплікатор капіталу; x_{15} (-0,98) — коефіцієнт активності залучення коштів. Представлені показники та їх послідовність дозволяють припустити, що цей фактор характеризує активність залучення коштів та ризиковість спрямування цих коштів у найбільш доходні активи.

Зміни в джерелах формування активів характеризують структуру ресурсів та напрями їх використання для забезпечення доходності діяльності комерційного банку і покриття всіх витрат, тобто ефективності його діяльності. Низька ефективність процентної політики в даному випадку може бути обумовлена залученням дорогих ресурсів, тобто збільшенням рівня витрат банку та неефективним їх розміщенням, що не дозволяє забезпечити достатній рівень прибутковості банківських операцій. У разі низької якості активів та пасивів банки приймають на себе високі ризики, які ведуть до незапланованих втрат банку та здатні погіршити результати його діяльності.

Другий фактор утворений показниками x_8 (0,82) — коефіцієнт активності використання строкових депозитів в кредитному портфелі; x_{16} (0,68) — коефіцієнт активності використання

залучених коштів в доходних активах; x_7 (0,47) — коефіцієнт використання залучених коштів у кредитному портфелі. Можна припустити, що зазначений фактор характеризує ефективність політики банку щодо використання залучених коштів у кредитний портфель. Ефективність політики відносно залучення коштів відображає здатність банку залучати кошти та розміщувати їх у кредитні операції як найбільш доходні операції банку.

У третій фактор включені показники x_9 (0,83) — коефіцієнт кредитної активності та x_3 (0,39) — норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам. Цей фактор характеризує активність банку на кредитному ринку.

Таким чином, за результатами факторного аналізу можна оцінювати процентну політику банку за трьома узагальненими характеристиками — отриманими факторами, які значно скорочують інформаційний простір, зберігаючи основну вимогу інформації — цінність.

Факторний аналіз також передбачає можливість використання отриманих результатів для прогнозування чистої процентної маржі на основі рівняння багатфакторної регресії, побудованої на виявлених факторах:

$$y_j = \sum_{i=1}^k b_i P_i + b_0, \quad (1)$$

де y_i — результуючий показник (чиста процентна маржа);

P_i — i -тий фактор;

b_i — навантаження i -тої змінної на i -тий фактор;

b_0 — вільний член;

k — кількість факторів.

Побудована регресійна модель має наступний вигляд:

$$y = 4,879 - 0,431 \times F_1 - 0,0538 \times F_2 - 0,208 \times F_3;$$

$$R^2 = 0,911$$

Висновки про якість регресійного рівняння обґрунтовані за допомогою статистичних критеріїв: t — оцінок Ст'юдента, F — критерію адекватності моделі, R та R^2 — множинних коефіцієнтів кореляції та детермінації. Статистичні критерії підтверджують, що побудовані моделі регресійного аналізу за факторами адекватні та мають значну пояснюючу здатність.

Регресійний аналіз показав, що на чисту процентну маржу впливають такі фактори (послідовність факторів за пріоритетністю), як активність залучення коштів та ризиковість спрямування їх у найбільш доходні активи (F_1), активність банку на кредитному ринку (F_3) й ефективність політики банку щодо використання залучених коштів у кредитний портфель (F_2).

Це свідчить про першочерговість заходів, спрямованих на забезпечення активного залучення коштів та вкладення їх у найбільш доходні активи з прийнятним рівнем ризику.

У результаті проведеного факторного аналізу отримані фактори, які значно скорочують інформаційний простір та дозволяють виявити приховані внутрішні закономірності розвитку економічних процесів в діяльності банку. Визначення характеру їх впливу на чисту процентну маржу дозволяє конкретизувати заходи цілеспрямованого впливу на підвищення ефективності процентної політики банку.

- Література:** 1. Ванинский А. Я. Факторный анализ хозяйственной деятельности. — М.: Финансы и статистика, 1989. — 328 с. 2. Волохов В. І. Оцінка ефективності кредитної діяльності банків // Філіз. Курс лекцій і лабораторних работ / А. А. Егоршин, Л. М. Малярець. — Харьков: Основа, 1998. — 208 с. 3. Козьменко С. М. Стратегічний менеджмент банку: Навч. посібник. — Суми: ВТД "Університетська книга", 2003. — 734 с. 4. Основні показники діяльності банків України // http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/Dynamics/2001-last.htm. 5. Попередні підсумки діяльності банків України на 01.09.2005 р. // http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/Results/2005/01092005.htm. 6. Улановский А. Требования обязательного резервирования и банковская операционная маржа // Персонал. — 2003. — №7. — С. 54 – 60.

Секція 1

Економіко-правове регулювання інноваційних процесів на підприємстві

Котляров Е. И., Болжеларский А. А. Управленческий учет – информационная основа инновационной деятельности.....	3
Корнилова В. А. Распределение затрат комплексного производства при оценке инноваций.....	4
Зубенко А. А. Интегральный экономический эффект от разработки и использования инноваций.....	5
Крячко К. В. Економічне обґрунтування впровадження обмінних контейнерних пунктів.....	7
Vasylyk S. K., Torjanik L. B. Juridical provision of the anti-crisis management under the innovation entrepreneurship.....	8
Подцерковний О. П. Правові проблеми фінансування інноваційних проектів.....	9
Рубан В. В. Державна політика стимулювання інвестиційної діяльності в Україні та її вплив на обсяг реальних інвестицій.....	11
Орлов П. А. Проблеми визначення ефективності реальних інвестицій.....	12
Селезень С. В. Підприємництво й інновації: правові аспекти.....	14
Назарова Г. В. Інноваційні механізми забезпечення прозорості діяльності акціонерних товариств.....	15
Самойлова И. А. Государственное регулирование инновационных процессов в Украине.....	16

Третьяк В. Ф., Голубничий Д. Ю., Челенко Ю. В. Тиражирование данных в системе управления базами данных.....	94
Сокиринська І. Г. Економічна діагностика як інформаційно-аналітична база системи підтримки прийняття управлінських рішень	95
Ушакова І. О., Лощина Л. В. Інструментарій моделювання процесів бізнесу.....	97
Золотарева И. А., Степанов В. П., Мишин А. А. Организация хранения данных на основе гетерогенных методов доступа к базам данных.....	98
Земляной А. А. Управление системными требованиями для поддержки принятия инновационных решений при разработке программных продуктов.....	100

Секція 3

Фінансове забезпечення інноваційної діяльності підприємств

Колодізев О. М., Чмутова І. М. Аналіз впливу внутрішніх факторів на ефективність процентної політики банку.....	102
Бурлуцька Г. М., Фоменко А. О., Куліковський М. В. Реалізація властивостей системи інноваційного розвитку фінансового механізму в Донецькому регіоні.	105
Яцина О. О. Оцінка результативності на стадії обґрунтування інноваційного проекту.....	106
Юхимчук В. Д. Грошово-кредитні фактори інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств	108